

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ»

КОТЛЯРЕВСЬКИЙ ОЛЕГ ВІКТОРОВИЧ

УДК [338.5:336.71](477)(043.3)

СИСТЕМА МЕТОДІВ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА БАНКІВСЬКІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі «Українська академія банківської справи Національного банку України».

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор *Васильєва Тетяна Анатоліївна*, ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», завідувач кафедри банківської справи.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор *Вовчак Ольга Дмитрівна*, Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ), завідувач кафедри банківської справи;

кандидат економічних наук, доцент *Котковський Володимир Станіславович*, Криворізький економічний інститут Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет», завідувач кафедри банківської справи.

Захист дисертації відбудеться 25 січня 2013 р. о 15:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий «____» грудня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Посилення конкуренції на ринку банківських послуг (БП) України та динамічні зміни у кон'юнктурі окремих його сегментів обумовлюють необхідність розширення спектра послуг, що надаються вітчизняними банками. При цьому вони використовують різноманітні методи ціноутворення, серед яких домінують ринкові методи (орієнтовані на ціни безпосередніх конкурентів та середньоринкові ціни), тоді як витратні методи значно менше застосовуються банками України, а ціннісні методи (орієнтовані на корисність послуги для споживача) не набули поширення навіть за кордоном. В той же час, зважаючи на те, що останніми роками більшість банків України демонструють від'ємні фінансові результати діяльності (наприклад, в цілому по банківській системі сума збитків у 2009 р. склала 38,45 млрд грн., в 2010 р. – 13,03 млрд грн., в 2011 р. – 7,7 млрд грн.), застосовувані ними методи ціноутворення на банківські послуги (ЦБП) не повною мірою враховують специфічні ризики банківського бізнесу, а орієнтовані переважно на підтримання ліквідності банків, що часто призводить до невідповідності їх фінансових результатів реальному рівню витрат. Це обумовлює перетворення ЦБП у надзвичайно важливий чинник забезпечення ефективного і стабільного функціонування банків.

Фундаментальні основи дослідження проблем ціноутворення в банках закладені в наукових працях таких зарубіжних науковців, як: Г. Г. Ахалая, Ю. М. Гойденко, Дж. Дейлі, Р. Дж. Долан, Р. Каплан, І. В. Ліпсіц, О. О. Овсянникова, П. Роуз, Г. Саймон, Дж. Сінкі, Т. Ханнаган, Т. Ханнан, Т. Хеллман та ін. Серед вітчизняних дослідників різні аспекти формування цін на БП досліджували Т. А. Васильєва, О. Д. Вовчак, А. О. Єпіфанов, О. П. Заруцька, О. І. Кіреєв, В. С. Котковський, М. М. Кошевий, С. В. Леонов, А. А. Мещеряков, І. В. Сало, В. О. Ткачук, М. М. Шаповалова та ін.

Високо оцінюючи внесок вітчизняних і зарубіжних вчених у розвиток теоретичної бази ЦБП, слід зазначити, що в більшості робіт дана проблема досліджується фрагментарно. Зокрема, потребують подальшого дослідження питання, пов'язані з використанням системного підходу при ЦБП, диференціацією методів встановлення цін залежно від специфіки БП, врахуванням сучасних тенденцій розвитку ринку БП України при формуванні банками цінових пропозицій. Все це обумовило вибір теми дисертаційного дослідження, мети та завдань, а також підтверджує його актуальність та практичну значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана в межах науково-дослідних тем ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України». Зокрема, до звіту за темою «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (номер держреєстрації 0103U006965) увійшли пропозиції дисертанта щодо розвитку методів ціноутворення на процентні, комісійні та торговельні БП в Україні; за темою «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів»

(номер держреєстрації 0109U006782) – пропозиції щодо прогнозування цінової динаміки на міжбанківському кредитному ринку та ринку облігацій; за темою «Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу» (номер держреєстрації 0107U0123112) – пропозиції щодо реформування системи ЦБП в Україні з урахуванням закордонного досвіду.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток науково-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо формування та використання системи методів ціноутворення на банківські послуги в Україні.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- узагальнити теоретичні засади застосування системного підходу до ціноутворення;
- визначити основні фактори та порівняти існуючі методи ЦБП;
- узагальнити тенденції ціноутворення на ринку БП України, обґрунтувати недоліки існуючої системи ЦБП та розробити пропозиції щодо їх усунення;
- розробити систему методів ЦБП в Україні залежно від основних чинників ціноутворення та видів БП;
- запропонувати комбінований метод ЦБП та обґрунтувати специфіку його використання для процентних БП і торговельних операцій;
- поглибити засади формування калькуляції витрат при ціноутворенні на комісійні БП із використанням функціонально-вартісного аналізу;
- розвинути науково-методичну базу та здійснити практичні розрахунки щодо врахування фактора часу при застосуванні витратного методу ЦБП;
- розвинути методичний інструментарій врахування ризику волатильності цін при встановленні цінових орієнтирів на процентні БП;
- поглибити науково-методичну базу прогнозування цінової динаміки на ринках – цінових орієнтирах (РЦО).

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають у процесі встановлення цін на банківські послуги.

Предметом дослідження є науково-методичне забезпечення та практичний інструментарій ціноутворення на послуги банків України.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дисертаційного дослідження складають фундаментальні положення економічної теорії, теорії фінансового посередництва, грошей, кредиту та банківської справи, сучасні концепції банківського менеджменту, а також наукові праці вітчизняних та закордонних вчених, присвячені проблемам ціноутворення.

У процесі вирішення завдань дослідження використовувалися наступні методи наукового пізнання: загальнонаукові (аналіз, синтез, логічне узагальнення) – при обґрунтуванні категоріально-понятійного апарату дослідження ЦБП; порівняльний та статистичний аналіз – при дослідженні тенденцій та динаміки цін на БП в Україні; системно-структурний аналіз – при обґрунтуванні елементного складу та взаємозв'язків в системі ЦБП; економіко-математичне

моделювання – при розробці та практичному застосуванні комбінованого методу ЦБП; кореляційний та регресійний аналіз – при прогнозуванні цінової динаміки на міжбанківському кредитному ринку та ринку облігацій.

Інформаційною та фактологічною базою дисертаційного дослідження є законодавчі акти, що регулюють діяльність банків в Україні; звітно-аналітична інформація Національного банку України, Асоціації українських банків та Незалежної асоціації банків України, Державної служби статистики України; Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України, вітчизняних та міжнародних рейтингових агенцій.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у поглибленні існуючих та обґрунтуванні ряду нових науково-методичних підходів до формування та використання системи методів ціноутворення на банківські послуги в Україні.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

вперше:

- розроблено комбінований метод ЦБП, який передбачає: 1) розрахунок граничної ціни на БП як суми ціни на РЦО (елемент ринкового підходу) та внутрішніх витрат банку, пов'язаних із наданням відповідної БП, скоригованих з урахуванням фактора часу (елемент витратного підходу); 2) встановлення діапазону ціноутворення в межах «ціна банків-конкурентів – гранична ціна» з урахуванням ризику коливання цін на РЦО. Обґрунтовано специфіку використання комбінованого методу при ціноутворенні на процентні БП та торговельні операції банку;

удосконалено:

- систему методів ЦБП, яка дозволяє обрати метод залежно від виду БП (депозитні, кредитні, комісійні БП та торговельні операції) та основних факторів ЦБП в Україні (рівень забезпечення банку ліквідними активами, місце банку на ринку БП, рівень довіри до банку з боку клієнтів та наявність у банку ексклюзивних можливостей щодо залучення/розміщення ресурсів);
- наукові засади реформування системи ЦБП в Україні шляхом: 1) виокремлення трьох підсистем ціноутворення, які об'єднують БП з різною формою вираження ціни, сформовані під впливом різних факторів ціноутворення та для яких слід застосовувати різні методи ЦБП; 2) коригування спектра внутрішньобанківських витрат, що включаються у ціну БП; 3) розробки механізму унеможливлення перекладання витрат з ціни одних БП на ціну інших;
- підхід до формування калькуляції внутрішніх витрат банку, пов'язаних із наданням БП, на засадах функціонально-вартісного аналізу, який відрізняється від існуючих: 1) розподілом внутрішніх витрат бізнес-напрямків банку, закладених у бюджетний кошторис на відповідний період, за групами клієнтів та видами БП; 2) перехресним перерозподілом внутрішніх витрат центрів інфраструктури банку між його бізнес-напрямами;
- методичний підхід до прогнозування цінової динаміки на РЦО (міжбанківському кредитному ринку та ринку облігацій), який, на відміну від методів

аналізу часових рядів, передбачає формалізацію залежностей ціни від факторів її формування, що робить його придатним для застосування в умовах нестабільності ринкової кон'юнктури;

набули подальшого розвитку:

- методичний інструментарій встановлення цінового орієнтира на процентні БП як відсоткової ставки на відповідному РЦО (як ковзної середньої за попередній період, протягом якого амплітуда коливань відсоткової ставки орієнтира залишається в межах допустимого діапазону), скоригованої на надбавку за ризик волатильності цін на РЦО;
- науково-методичні засади врахування фактора часу при застосуванні витратного методу ЦБП шляхом обґрунтування підходу до розрахунку:
 - середньої вартості одиниці часу праці фахівців, безпосередньо задіяних в розробці та наданні БП, що, на відміну від існуючих підходів, дозволяє враховувати сумарні внутрішні витрати на групу однорідних БП, скориговані на рівень продуктивного використання робочого часу;
 - коефіцієнта продуктивного використання робочого часу в кожному бізнес-напрямку банку, визначеного на основі нормативних витрат часу, необхідних для надання БП в межах відповідного бізнес-напрямку банку, а також обсягів наданих БП та витраченого робочого часу в попередньому періоді.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що обґрунтовані теоретичні положення зведено до рівня методичних рекомендацій, які можуть бути використані банками України при виборі методів ЦБП, використанні прогнозів цінової динаміки на різних ринках в процесі ЦБП, визначенні собівартості БП, розробці стратегій управління конкурентоспроможністю БП тощо.

Висновки та рекомендації дисертанта щодо використання комбінованого методу ціноутворення на проценті послуги та торговельні операції впроваджено в діяльність відділення АТ «ОТП Банк» м. Суми (довідка від 12.09.2012 № 001-07/1738); щодо використання прогнозів цінової динаміки на міжбанківському кредитному ринку та ринку облігацій – в діяльність Центрального Сумського відділення ПАТ «ВТБ Банк» (довідка від 25.09.2012 № 005-05/2017); щодо формування калькуляції внутрішніх витрат банку, пов'язаних із наданням БП, – в діяльність філії Сумського обласного управління АТ «Ощадбанк» (довідка від 20.09.2012 № 01-14/2752); щодо застосування перехресного методу при перерозподілі внутрішніх витрат банку – в діяльність Сумської філії ПАТ КБ «Приватбанк» (довідка від 17.09.2012 № 001-10/158); щодо врахування фактора часу при ціноутворенні на комісійні БП – в діяльність відділення «Сумське» ПАТ «Альфа-Банк» (довідка від 20.09.2012 № 002-13/1741).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» при викладанні дисциплін: «Фінансовий менеджмент у банку», «Маркетинг у банку» (акт від 03.10.2012).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є завершеною науковою працею. Наукові положення, висновки, рекомендації та розробки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані у дисертаційній роботі лише в межах його особистого внеску.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися, обговорювалися і отримали схвальну оцінку на науково-практичних конференціях, серед яких: V Міжнародна науково-практична конференція «Освіта і наука без меж» (2009 р., м. Пшемисл, Польща); V Міжнародна науково-практична конференція «Перспективні питання світової науки» (2009 р., м. Софія, Болгарія); IX Всеукраїнська науково-практична конференція «Інноваційний потенціал української науки XXI сторіччя» (2010 р., м. Запоріжжя); Міжнародна науково-практична конференція «Економіка, фінанси та бізнес: проблеми та перспективи розвитку» (2010 р., м. Одеса); V Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика» (2011 р., м. Суми); Всеукраїнська наукова інтернет-конференція «Сучасні тенденції розвитку банківських систем в умовах подолання наслідків світової фінансової кризи» (2011 р., м. Тернопіль); IV Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції розвитку світової економіки» (2011 р., м. Львів); XIV Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України» (2011 р., м. Суми); Міжнародна науково-практична конференція «Аналіз та прогнозування трансформаційних процесів : проблеми та перспективи» (2012 р., м. Київ).

Публікації. Основні наукові положення, рекомендації та висновки дисертанта опубліковано у 18 наукових працях загальним обсягом 5,39 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,18 друк. арк., у тому числі: розділи у 4 колективних монографіях; 6 статей у журналах і збірниках наукових праць, що є фаховими з економіки; 8 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дисертації складає 230 сторінок, у тому числі основного тексту 185 сторінок, 24 таблиці, 57 рисунків, 4 додатки та список літератури з 212 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «Узагальнення та розвиток наукових засад формування системи методів ціноутворення на банківські послуги в Україні» узагальнено теоретичні засади застосування системного підходу до ціноутворення, узагальнено світовий досвід та обґрунтовано вітчизняну специфіку формування факторів ЦБП, порівняно існуючі методи ЦБП, розроблено систему методів ЦБП залежно від факторів ціноутворення та виду БП.

Дослідження теоретичних основ застосування системного підходу у науковому пізнанні, узагальнення думок науковців щодо трактування поняття

«система» та її ознак, а також генезису розвитку наукової думки щодо змісту ціни і ціноутворення в межах різних теорій дозволило описати основні складові системи ціноутворення: принципи, функції, цілі, інформаційне та організаційне забезпечення, методи. Структурна декомпозиція складових системи ціноутворення дозволила визначити її вхідні та вихідні елементи, а також скласти алгоритм процесу ціноутворення.

В контексті наукової дискусії щодо основних розбіжностей у розумінні змісту понять «послуга» та «продукт» у банківській діяльності автор підтримує думку науковців, які вважають, що з позиції оцінювання споживчої вартості розмежування цих понять є недоцільним. В роботі описано такі особливості БП як об'єкта мінових відносин: невідчутність (нематеріальний характер), невіддільність від джерела надання БП, мінливість, несхоронність.

Специфічні особливості БП, а також факторів формування ціни на них обумовлюють значні розбіжності у застосовуваних банками методах ціноутворення. Автором узагальнено переваги та недоліки, а також особливості використання більшості методів ЦБП, що набули поширення у міжнародній практиці. Систематизацію проведено за групами методів (ринкові, витратні, ціннісні) та видами послуг (депозитні та кредитні).

Цей аналіз склав наукове підґрунтя для удосконалення системи методів ЦБП в Україні, що дозволить адресно обрати відповідний метод залежно від виду БП та факторів ціноутворення (табл. 1). Розроблена система методів ЦБП враховує основні сучасні тенденції цінової динаміки на послуги вітчизняних банків та створює засади для вибору методу ціноутворення відповідно до конкретних цілей банку та його місця на ринку БП України.

Ключові фактори ціноутворення на БП, представлені в табл. 1, визначені автором на основі узагальнення найбільш значущих тенденцій посткризового розвитку ринку БП України в контексті формування цінових пропозицій, а саме:

1) в сегменті кредитних БП має місце низький рівень впливу облікової ставки НБУ та обсягу грошових коштів, що знаходяться у обігу, на ціну кредитів;

2) в сегменті депозитних послуг одним із визначальних факторів ціноутворення є ліквідність банків, яка визначається залишками їх фінансових ресурсів на рахунках в НБУ, інших банках, готівці та результатами проведення операцій НБУ з регулювання ліквідності;

3) цінова динаміка на ринку комісійних БП свідчить про постійне зростання їх ринкової вартості, що є наслідком прагнення банків збільшити частку більш стабільного комісійного доходу в період посткризової стабілізації;

4) щодо видів валют, в яких БП пропонуються клієнтам, то все більш визначальним фактором ціноутворення на проценті БП стають девальваційні очікування населення, які визначають цінову диференціацію між депозитними ставками у національній та іноземній валютах;

Таблиця 1 – Система методів ціноутворення на БП в Україні

Фактори		Види банківських послуг			
		Депозитні	Кредитні	Торговельні	Комісійні
Забезпеченість банку ліквідними активами	Дефіцит	Ринковий (ціноутворення на депозити з метою захоплення ринку)	Витратний (надбавка до ставки фондування), ринковий (плаваючої базової ставки)	Ринковий (наслідування ринкових цін)	Витратний (на основі прямих витрат), ринковий (умовне ціноутворення)
	Достатній рівень	Ринковий (ціноутворення на депозити в контексті партнерства із клієнтом)	Витратний (на основі повних витрат)	Ринковий (наслідування ринкових цін)	Ринковий (наслідування ринкових цін)
	Надлишок	Витратний (маржинальний аналіз)	Ринковий (ціноутворення «нижче базової ставки»)	Витратний (на основі прямих витрат)	Витратний (на основі повних витрат), ціннісний (оцінка максимально прийнятної ціни)
Місце банку на ринку БП	Приналежність до групи маркетмейкерів	Витратний (маржинальний аналіз)	Витратний (на основі повних витрат), ринковий (ціноутворення з максимальною процентною ставкою)	Витратний (на основі повних витрат), ціннісний (аналіз піку збитків та прибутків)	Витратний (на основі повних витрат), ринковий (престижно-цільове ціноутворення)
	Приналежність до групи банків, що «слідують за ринком»	Ринковий (престижно-цільове ціноутворення)	Ринковий (наслідування ринкових цін)	Ринковий (наслідування ринкових цін)	Витратний (на основі повних витрат)
	Приналежність до групи аутсайдерів	Ринковий (ціноутворення з метою захоплення ринку)	Ринковий (ціноутворення «нижче базової ставки»)	Витратний (надбавка до ціни)	Витратний (на основі прямих витрат)
Рівень довіри до банку з боку клієнтів	Високий	Витратний (маржинальний аналіз), ринковий (ціноутворення на депозити в контексті партнерства із клієнтом)	Ринковий (метод плаваючої базової ставки), витратний (на основі максимальних витрат)	Витратний (на основі повних витрат), ціннісний (аналіз піку збитків та прибутків)	Витратний (на основі повних витрат), ціннісний (оцінка максимально прийнятної ціни)
	Середній	Ринковий (наслідування ринкових цін)	Витратний (на основі повних витрат)	Ринковий (наслідування ринкових цін)	Витратний (на основі повних витрат)
	Низький	Ринковий (ціноутворення на депозити з метою захоплення ринку)	Витратний (надбавка до ставки фондування)	Витратний (на основі повних витрат)	Ринковий (умовне ціноутворення)
Ексклюзивність можливостей залучення та розміщення ресурсів	Доступ банку до ексклюзивних джерел залучення коштів	Ринковий (ціноутворення на депозити в контексті партнерства із клієнтом)	Витратний (на основі повних витрат)	Витратний (на основі максимальних витрат)	Ринковий (наслідування ринкових цін)
	Доступ банку до ексклюзивних напрямків розміщення грошових коштів	Ринковий (ціноутворення на депозити з метою захоплення ринку), витратний (маржинальний аналіз)	Ринковий (ціноутворення з максимальною процентною ставкою)	Ринковий (наслідування ринкових цін)	Ринковий (умовне ціноутворення на банківські послуги)

5) цінові пропозиції конкурентів є вагомим фактором ЦБП, проте вони коригуються залежно від цілей та специфіки діяльності банку, зокрема, потреб у додатковій ліквідності в національній чи іноземній валютах, доступу банку до окремих джерел залучення або напрямків розміщення грошових коштів та ін.;

б) низьке значення середньої процентної маржі банків свідчить, що отримання прибутку на сьогодні не є пріоритетом при ціноутворенні на процентні БП.

У другому розділі «**Розвиток системного підходу при застосуванні методів ціноутворення на банківські послуги в Україні**» визначено основні недоліки існуючої системи ЦБП в Україні та запропоновано шляхи їх подолання; розроблено комбінований метод ЦБП; поглиблено науково-методичні засади та практичні механізми використання витратного методу ЦБП в Україні.

Сформована сьогодні в Україні система ЦБП, відіграючи суттєву роль в процесі забезпечення фінансової стійкості вітчизняних банків, має суттєві недоліки: 1) занадто висока роль суб'єктивного фактора при прийнятті цінових рішень (наприклад, орієнтація на рівень взаємовідносин між клієнтом та банком, який складно достовірно оцінити); 2) відсутність чітко формалізованих меж встановлення цін на різні види БП, що обумовлює загрозу зловживань з боку посадових осіб банку; 3) перекладання на клієнта ринкового ризику (можливість перегляду цін на процентні БП при коливаннях ринкової кон'юнктури); 4) низький рівень обґрунтованості витрат банку при ціноутворенні та слабкий контроль за ними (зазвичай, більшість банків слідує за цінами банків – маркетмейкерів, які при ціноутворенні враховують переважно супутні витрати, розраховані усереднено як нормативна надбавка до ставки відсотка); 5) низький рівень оперативності реакції цін на екзогенні зміни внаслідок прив'язки до цін конкурентів та репутації банку; 6) обмежений спектр факторів, які враховують вітчизняні банки при ЦБП; 7) трансформація частини кредитної відсоткової ставки у ринкову вартість розрахункових послуг або комісійну винагороду за обслуговування кредитної угоди.

Автором розроблено пропозиції щодо подолання зазначених недоліків, що відрізняють систему ЦБП (рис. 1) від існуючої наступним:

1) виокремленням трьох підсистем ціноутворення, орієнтованих на БП з різною формою вираження ціни (процент, фіксована ціна, комісійна винагорода);

2) суттєвим переглядом та диференціацією складу найбільш релевантних факторів впливу на ціну кожного виду БП (входів кожної із підсистем). Так, відповідно до існуючої в Україні практики факторами впливу на процентні БП є: потреба банку в ліквідних активах, ціни конкурентів, рівень відносин із клієнтом, імідж банку, внутрішньобанківські витрати; на інші види БП – короткостроковий прогноз динаміки цін на активи, ціна придбання активів, ціни конкурентів, витрати банку на надання відповідної послуги, характеристики асортиментного ряду БП для відповідних груп клієнтів;

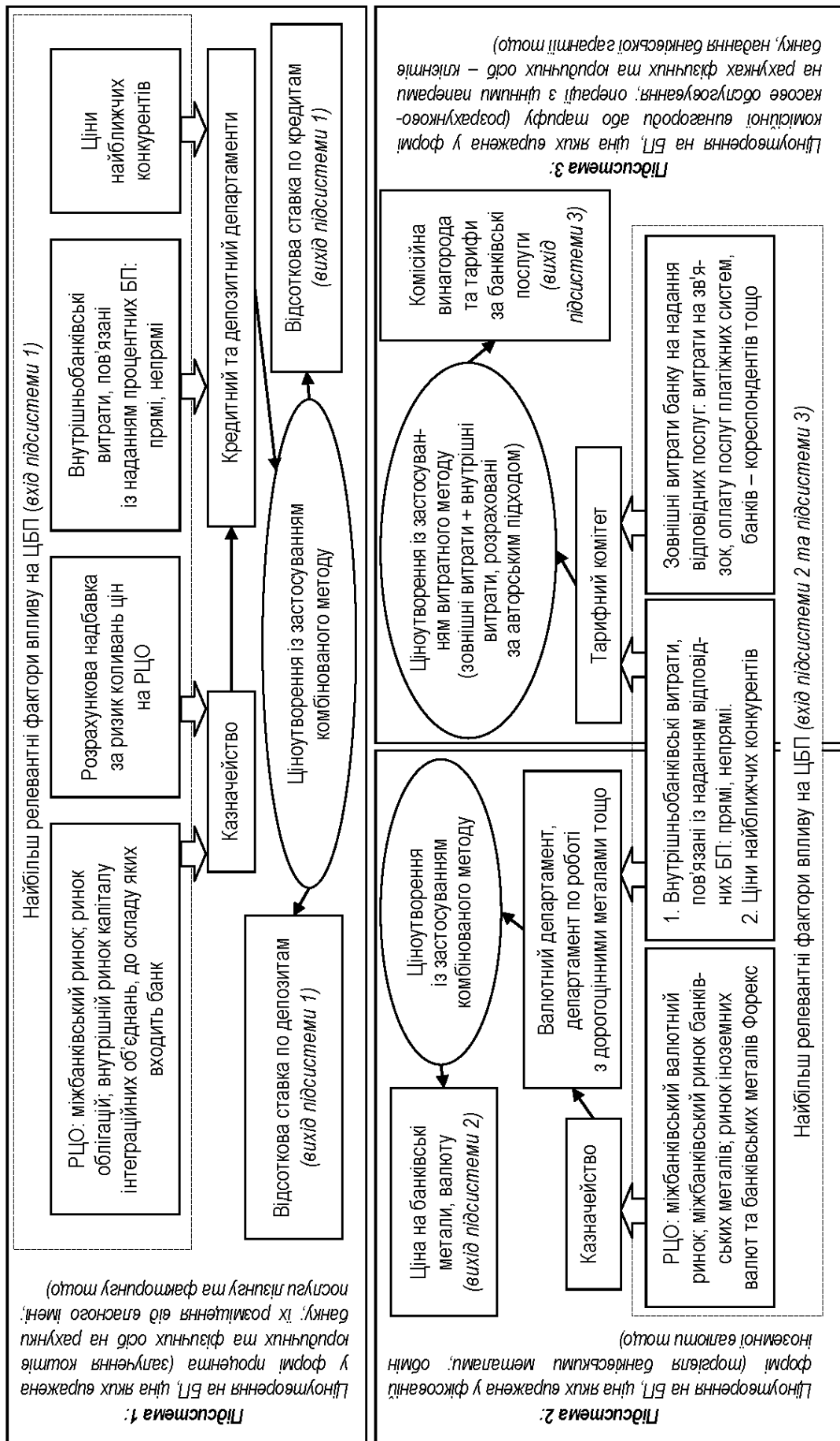

Рисунок 1 – Система ціноутворення на банківські послуги

3) пропозицією щодо перегляду ролі та місця окремих підрозділів банку в процесах ціноутворення, зокрема казначейства, кредитного, депозитного та валютного департаментів, департаменту по роботі із банківськими металами, тарифного комітету тощо;

4) включенням в розрахункову ціну повного спектра внутрішньобанківських витрат для кожного виду БП, що створює додаткові стимули для керівництва банку щодо пошуку ефективних способів економії на витратах;

5) збільшення рівня обґрунтованості цін на БП за рахунок унеможливлення перекладання витрат з ціни одних БП на ціну інших;

б) застосуванням в підсистемах 1 та 2 комбінованого методу ЦБП.

Основою удосконаленої системи ЦБП є розроблений автором комбінований метод, який поєднує певні елементи ринкового та витратного підходів та рекомендується для застосування при ціноутворенні на процентні БП та торговельні операції (рис. 2).

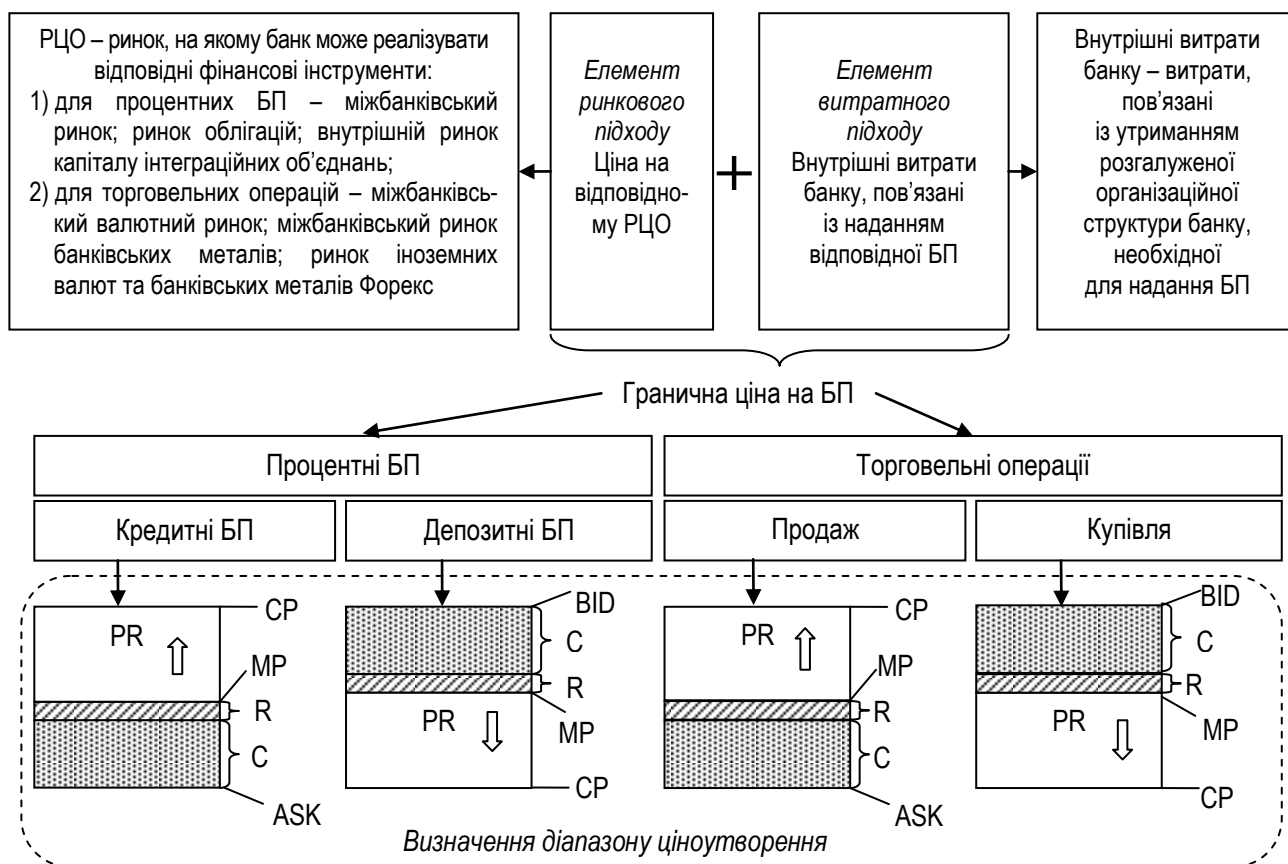

Рисунок 2 – Схема застосування комбінованого методу ЦБП
(↑↓ – напрямок бажаного руху ціни)

На рис. 2 прийнято наступні умовні позначення: ASK, BID – ціни ASK і BID відповідного РЦО; C – внутрішні витрати банку, пов'язані з наданням відповідної БП; R – надбавка для компенсації ризику коливання ціни на РЦО; MP – гранична ціна, визначена за комбінованим методом ціноутворення;

PR – діапазон ціноутворення відповідно до комбінованого методу; CP – ціни конкурентів, які обмежують максимум (мінімум) діапазону ціноутворення.

Перевагами комбінованого методу є: 1) врахування ринкових обмежень при ЦБП; 2) врахування значно більшого (порівняно із методами, які використовуються сьогодні банками України) обсягу зовнішніх факторів ЦБП, що дає змогу зважити ціну БП на специфічні ринкові ризики; 3) створення засад для реалізації БП із прибутковістю, не нижчою за ту, що визначається цінами РЦО; 4) створення основ для розвитку системи заохочення фахівців банку; 5) спрямованість на економію внутрішніх ресурсів банку, що обумовлює додаткові можливості для підвищення ефективності його діяльності; 6) обмеження впливу суб'єктивного фактора при ціноутворенні шляхом формалізації меж діапазону ЦБП.

Базуючись на засадах функціонально-вартісного аналізу, автором удосконалено алгоритм розрахунку внутрішніх витрат банку, пов'язаних із наданням БП: 1) групування усього обсягу внутрішніх витрат, закладених у бюджетний кошторис банку на відповідний період, за бізнес-напрямами та центрами інфраструктури; 2) розподіл витрат за кожним центром інфраструктури між бізнес-напрямами, використовуючи перехресний метод; 3) розподіл сумарних внутрішніх витрат в межах кожного бізнес-напряму банку за відповідними видами БП; 4) визначення нормативної кількості людино-хвилин, необхідних для надання кожного виду БП; 5) розрахунок питомої ваги продуктивного часу в загальних витратах робочого часу на надання кожного виду БП у відповідному бізнес-напряму банку; 6) визначення обсягу внутрішніх витрат банку, необхідних для реалізації БП, що пропонується здійснювати наступним чином:

$$C_b^d = \frac{DC_b^d}{N_b^d \cdot t} \cdot T_b^d \cdot k^d, \quad (1)$$

де C_b^d – внутрішні витрати, необхідні для реалізації b -ї БП в межах d -го бізнес-напряму банку; DC_b^d – сумарні внутрішні витрати банку, закладені в бюджетний кошторис на відповідний період на b -ту БП в межах d -го бізнес-напряму банку; N_b^d – кількість фахівців, які безпосередньо задіяні в реалізації b -ї БП в межах d -го бізнес-напряму банку; t – кількість робочих хвилин у періоді, на який складається кошторис внутрішніх витрат банку; T_b^d – нормативна кількість людино-хвилин, необхідних для надання b -ї БП в межах d -го бізнес-напряму банку; k^d – коефіцієнт продуктивного використання робочого часу в d -му бізнес-напряму банку.

Запропонований алгоритм розрахунку внутрішніх витрат банку, пов'язаних із наданням БП, відрізняється від традиційного наступним: 1) розподілом внутрішніх витрат бізнес-напрямок у 2 етапи: перший етап – за групами клієнтів; другий етап – за видами БП (це відповідає сучасним тенденціям формування організаційної структури відділень банку та дозволяє розподілити кожен вид БП на однорідні групи за клієнтською ознакою); 2) перехресним

перерозподілом внутрішніх витрат центрів інфраструктури між бізнес-напрямами банку.

Це дозволяє контролювати ефективність: 1) внутрішніх витрат банку; 2) бізнес-напрямоків банку; 3) однорідних груп БП; 4) використання робочого часу фахівців банку.

Середню вартість одиниці часу праці фахівця, безпосередньо задіяного в реалізації групи однорідних БП в межах кожного бізнес-напряму банку (C_m), автором запропоновано розраховувати в такий спосіб:

$$C_m = \frac{TC_b^d}{T \cdot N} k^d, \quad (2)$$

де TC_b^d – сумарні внутрішні витрати на b -ту БП в межах d -го бізнес-напряму банку; T – кількість одиниць робочого часу у періоді; N – кількість фахівців банку, які безпосередньо задіяні в реалізації групи однорідних БП в межах одного бізнес-напряму банку; k^d – коефіцієнт продуктивного використання робочого часу в d -му бізнес-напряму банку.

Практичну апробацію даного підходу здійснено на даних ПАТ КБ «Приватбанк». Так, наприклад, за розрахунками автора, для надання кредиту на поповнення обігових коштів у вигляді поточного рахунку із овердрафтом в розмірі до 200 тис. грн. фахівцям банку необхідно 675 хвилин.

Коефіцієнт k^d у формулі (2) дозволяє коригувати вартість робочого часу фахівців банку на рівень його продуктивного використання. Цей коефіцієнт запропоновано розраховувати наступним чином:

$$k^d = \frac{\sum_{b=1}^{n^d} T_b^d \cdot m_{b(t-1)}^d}{N^d \cdot t}, \quad (3)$$

де T_b^d – нормативні витрати часу, необхідні для надання b -ї БП в межах d -го бізнес-напряму банку; $m_{b(t-1)}^d$ – кількість b -х БП, реалізованих відповідним бізнес-напрямом банку у попередньому періоді; n^d – кількість видів БП, які реалізуються d -м бізнес-напрямом банку; N^d – кількість фахівців d -го бізнес-напряму, задіяних у реалізації БП; t – робочий час у відповідному періоді.

При ціноутворенні на комісійні БП автор рекомендує використовувати витратний метод, відповідно до якого ціна БП розраховується як сума внутрішніх витрат (визначених за представленим вище алгоритмом), зовнішніх витрат та націнки. На даних ПАТ КБ «Приватбанк» розраховано нормативні витрати часу, що необхідні для надання банківської гарантії в національній валюті, які склали 890 хвилин. Зовнішні витрати, на відміну від внутрішніх, автор пропонує розраховувати шляхом безпосереднього сумування витрат за кожною їх складовою. На прикладі БП, що передбачають використання повідомлень SWIFT (для розрахунку використовувалась конфігурація підключення

SWIFTAlliance Access/Workstation; Automatic File Transfer; Band -1; Dual-I M-CPE; 2 Concurrent Operators), розраховано зовнішні витрати, які склали 1,67 дол. США.

У третьому розділі **«Науково-методичні засади та практичні механізми визначення цінових орієнтирів при ціноутворенні на банківські послуги в Україні»** розвинуто методичний інструментарій врахування ризику волатильності цінових орієнтирів при ціноутворенні на процентні БП в Україні, прогнозування цінової динаміки на РЦО, встановлення цінових орієнтирів на торговельні БП.

Зважаючи на те, що основою формування прибутку та портфеля послуг в банках є проценті БП, особливу увагу в роботі приділено врахуванню впливу ризиків на депозитні та кредитні БП, зокрема – ризиків цінових коливань на відповідному РЦО. Автором обґрунтовано наступні умови для використання певного ринку як РЦО: 1) наявність реальної можливості доступу банку до даного ринку; 2) узгодженість термінів реалізації БП на відповідних сегментах ринку БП та термінів обігу відповідних їм фінансових інструментів на РЦО; 3) при наявності альтернатив вибір РЦО здійснюється за критерієм максимізації вигоди для банку; 4) при виборі різних РЦО для кредитних та депозитних БП ціна-орієнтир для депозитів має бути меншою за відповідну ціну для кредитів.

Дослідження динаміки середніх відсоткових ставок по кредитах та депозитам за 2008–2011 рр. на ринку БП та міжбанківському ринку дозволяє стверджувати, що сьогодні як РЦО для процентних БП міжбанківський кредитний ринок може використовуватися при ціноутворенні на послуги для юридичних осіб (для них протягом 2011 р. середня ставка по гривневим депозитам була нижчою за ціну BID на міжбанківському ринку, а по кредитах – вищою за ціну ASK на ньому). Для фізичних осіб відсоткові ставки на ринку БП за період дослідження значно перевищували відповідні ціни на міжбанківському ринку, що свідчить про наявність диспропорцій у механізмі ціноутворення на ці послуги.

Для того, щоб уникнути щоденної зміни ціни на проценті БП, відповідну відсоткову ставку-орієнтир запропоновано коригувати (для кредитів – збільшувати, для депозитів – зменшувати) на надбавку за ризик її коливання на РЦО. Доведено, що сьогодні з урахуванням волатильності цін на міжбанківському кредитному ринку та поточних тенденцій розвитку ринку БП України прийнятними для банків як орієнтир можуть бути ціни, які змінюються не частіше, ніж 1 раз на 5 робочих днів. Саме тому автор пропонує розраховувати ціну-орієнтир на відповідному РЦО як ковзну середню відповідної відсоткової ставки за останні 5 робочих днів. Для врахування ризику волатильності цін на РЦО в роботі розраховано допустимий діапазон її коливань на прикладі середньої відсоткової ставки BID на міжбанківському кредитному ринку для ресурсів строком на 1 місяць за період 2011 р. – I півріччя 2012 р. (табл. 2).

**Таблиця 2 – Частота коливання середньої відсоткової ставки ВІД
на міжбанківському кредитному ринку України
для ресурсів строком на 1 місяць**

Діапазон коливань відсоткової ставки, процентних пунктів (п. п.)	Часовий інтервал, протягом якого відбувається зміна відсоткової ставки, днів				
	1	2	3	4	5
до 0,5 п. п.	0,696	0,641	0,525	0,470	0,458
до 1 п. п.	0,835	0,770	0,688	0,620	0,576
до 1,5 п. п.	0,894	0,838	0,761	0,710	0,698
до 2 п. п.	0,939	0,888	0,829	0,772	0,760
до 2,5 п. п.	0,953	0,908	0,871	0,825	0,811
до 3 п. п.	0,969	0,944	0,916	0,876	0,856

Використовуючи логіку АВС-аналізу, автором встановлено розмір надбавки за ризик волатильності цін на РЦО на рівні 2,5 п. п. (у 80% випадків протягом 5 робочих днів ціна на досліджуваному РЦО змінювалась в діапазоні від 0 до 2,5 п. п.)

Використання запропонованого вище підходу до ціноутворення на проценті БП не викликає труднощів при відносно стабільній кон'юнктурі відповідного РЦО. Проте коли амплітуда коливань відсоткової ставки-орієнтира перевищує розрахований допустимий діапазон, то стандартні методи, що базуються на аналізі часових рядів, не можуть бути застосовані для прогнозування цінової динаміки на РЦО. В таких випадках автор пропонує не орієнтуватися на тенденції розвитку відповідного ринку у попередньому періоді, які враховуються при розрахунку ковзної середньої, а приймати рішення на основі формалізованих залежностей ціни-орієнтиру та факторів її формування.

Ця логіка покладена в основу розробки алгоритму прогнозування цін-орієнтирів на РЦО, який на рис. 3 продемонстровано на прикладі прогнозу середньої відсоткової ставки ВІД на міжбанківському кредитному ринку України за операціями в національній валюті строком на 1 місяць. Для розрахунку прийнято дані за жовтень – листопад 2011 р. та травень – червень 2012 р., оскільки протягом цих періодів спостерігалася різка та непрогнозована зміна цієї ставки.

Цей підхід апробовано також і при прогнозуванні ціни-орієнтира для довгострокових депозитів у валюті (на даних ринку облігацій на основі середньозваженої ставки доходності-offer для єврооблігацій українських банків).

Для торговельних операцій банку як ціновий орієнтир запропоновано використовувати ціни ВІД і АСК міжбанківського валютного ринку, міжбанківського ринку банківських металів, ринку Форекс. Автором обґрунтовано механізм ціноутворення на торговельні операції та визначено специфіку врахування ризику цінової волатильності на відповідних РЦО.

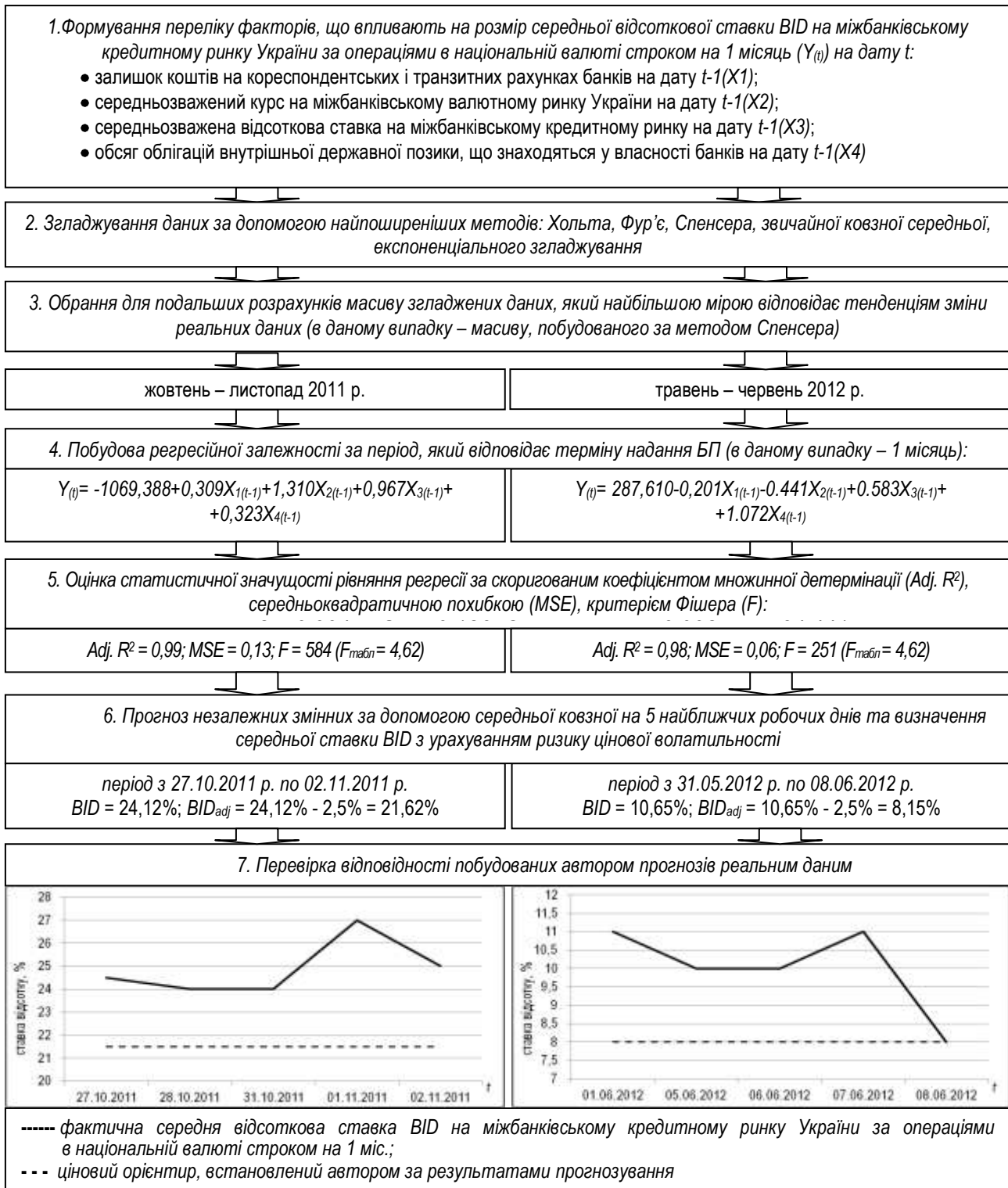

Рисунок 3 – Алгоритм прогнозування цін-орієнтирів на РЦО (на прикладі міжбанківського кредитного ринку України у 2011–2012 рр.)

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладної задачі, яка полягає в удосконаленні науково-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо розвитку методів

ЦБП в Україні. За результатами дисертаційного дослідження зроблено наступні висновки:

1. В Україні метод ЦБП має обиратись залежно від виду БП (деPOSITні, кредитні, комісійні БП і торговельні операції) та домінуючих факторів встановлення цін на них (рівень забезпечення банку ліквідними активами, місце банку на ринку БП, рівень довіри до банку з боку клієнтів та наявність у банку ексклюзивних можливостей щодо залучення та розміщення ресурсів). Це формує систему методів ЦБП відповідно до тенденцій цінової динаміки на ринку БП.

2. Існуюча система ЦБП в Україні має ряд недоліків, серед яких основними є занадто висока роль суб'єктивного фактора, відсутність чітко формалізованих меж ЦБП, низький рівень обґрунтованості витрат банку при ЦБП та слабкий контроль за ними, обмежений спектр факторів впливу на ціну, низький рівень оперативності реакції цін на екзогенні зміни, трансформація частини кредитної відсоткової ставки у ринкову вартість розрахункових послуг або комісійну винагороду за обслуговування кредитної угоди тощо.

3. Розроблена автором система ЦБП дозволяє подолати недоліки існуючої системи, оскільки передбачає виокремлення трьох підсистем ціноутворення за формою ціни, яка встановлюється на БП, суттєвий перегляд складу основних факторів ЦБП, реформування існуючої системи руху інформаційних потоків в банку при прийнятті цінових рішень, включення повного обсягу внутрішніх витрат банку у ціни на БП, збільшення рівня обґрунтованості цін на БП за рахунок унеможливлення перекладання витрат з ціни одних БП на ціну інших та застосування комбінованого методу ЦБП.

4. Комбінований метод ціноутворення, який поєднує у собі елементи ринкового та витратного підходів, дозволяє врахувати ринкові обмеження та максимальний обсяг зовнішніх факторів при ЦБП, створює засади для формування прибутковості реалізації БП не нижче рівня, визначеного цінами РЦО, спрямований на економію внутрішніх ресурсів банку та обмежує вплив суб'єктивного фактора при ЦБП.

5. Калькуляція внутрішніх витрат банку, пов'язаних із наданням відповідної БП, має здійснюватись на засадах функціонально-вартісного аналізу із розподілом внутрішніх витрат бізнес-напрямків банку у 2 етапи та перехресним перерозподілом внутрішніх витрат центрів інфраструктури.

6. Основою прозорого використання витратного методу ЦБП є врахування фактора часу при розрахунку собівартості БП із застосуванням коефіцієнта продуктивного використання робочого часу. Його слід визначати на основі нормативних витрат часу, необхідних для надання БП в межах відповідного бізнес-напрямку банку, а також обсягів наданих БП та витраченого робочого часу в попередньому періоді. Середню вартість одиниці часу праці фахівця слід розраховувати на основі внутрішніх витрат на надання БП окремого бізнес-напрямку банку, загального фонду робочого часу фахівців та частки продуктивного часу у загальному обсязі робочого часу.

7. Як ціновий орієнтир на процентні БП слід обирати відсоткову ставку на відповідному РЦО, розраховану як середню ковзну за попередні 5 робочих днів, скориговану (для кредитів – збільшену, для депозитів – зменшену) на надбавку за ризик волатильності цін на РЦО, яка сьогодні для міжбанківського кредитного ринку складає 2,5 процентного пункту.

8. В умовах нестабільності ринкової кон'юнктури прогнозування цінової динаміки на РЦО (міжбанківському кредитному ринку та ринку облігацій) не може базуватися на методах аналізу часових рядів. Автор пропонує враховувати формалізовані ним залежності ціни від факторів її формування, розраховані за даними міжбанківського ринку України в 2011–2012 рр.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Розділи у монографіях

1. Котляревський О. В. Можливості застосування даних фондового ринку при оцінці вартості банківського бізнесу в Україні / О. В. Котляревський // Вартість банківського бізнесу [Текст] : монографія / [А. О. Єпіфанов, С. В. Леонов, Й. Хабер та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова та д-ра екон. наук С. В. Леонова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ». – 2011. – С. 215-222 (0,33 друк. арк.).
2. Котляревський О. В. Регіональні аспекти функціонування банківської системи України / С. В. Леонов, О. В. Котляревський, О. М. Діденко // Соціально-економічна мотивація інноваційного розвитку регіону : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, професора О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет. – 2012. – С. 318–325 (0,34 друк. арк.). *Особистий внесок: обґрунтовано регіональну специфіку ринку БП в Україні (0,12 друк. арк.).*
3. Котляревський О. В. Вплив банківських ризиків на ціноутворення / О. В. Котляревський, О. В. Радченко // Управління ризиками банків : монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – С. 64–71 (0,38 друк. арк.). *Особистий внесок: дослідження впливу кредитного ризику та ризику ліквідності на ціну послуг банків України (0,19 друк. арк.).*
4. Котляревський О. В. Елементи системи управління маркетинговими ризиками банку та їх функціональна характеристика / О. В. Котляревський, С. В. Дубовик // Управління ризиками банків [Текст] : монографія у 2 томах. Т. 2: Управління ринковими ризиками та ризиками системних характеристик / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – С. 229–240 (0,59 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено ризики продуктової та цінової стратегії банку, ризики*

стратегії реалізації банківських продуктів, ризики застосування маркетингових цінових інструментів в банку (0,29 друк. арк.).

Публікації у наукових фахових виданнях

5. Котляревський О. В. Аналіз макроекономічних чинників ціноутворення на банківські кредити в Україні / О. В. Котляревський, В. В. Оніщенко // Науковий вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2010. – № 1(6Е). – С. 318–322 (0,37 друк. арк.). *Особистий внесок: формалізація впливу стану розвитку грошового ринку на ціну процентних послуг банку (0,18 друк. арк.).*
6. Котляревський О. В. Вплив конкурентного середовища в банківській системі України на ціноутворення в банках / О. В. Котляревський // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 3. – С. 67–70 (0,40 друк. арк.).
7. Котляревський О. В. Вплив ризиків на ціноутворення в комерційних банках України / О. В. Котляревський // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. – Житомир : ЖДТУ, 2011. – № 2(56). – Ч. 2. – С. 52–54 (0,46 друк. арк.).
8. Котляревський О. В. Вдосконалення методичного підходу до формування системи ціноутворення на іноземну валюту та банківські метали / О. В. Котляревський // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 8. – С. 72–75 (0,36 друк. арк.).
9. Котляревський О. В. Концептуальні засади реформування системи ціноутворення на продукти банків України / Т. А. Васильєва, О. В. Котляревський // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2012. – Випуск 1(12). – Частина I. – С. 26–31 (0,39 друк. арк.). *Особистий внесок: обґрунтування недоліків існуючої системи ЦБП в Україні (0,19 друк. арк.).*
10. Котляревський О. В. Удосконалення методичного підходу до формування системи ціноутворення на процентні банківські продукти / О. В. Котляревський // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2012. – Вип. 10. – Частина 3. – С. 69–72 (0,37 друк. арк.).

Публікації у збірниках матеріалів конференцій

11. Котляревський О. В. Систематизація концептуальних підходів до розуміння сутності ціноутворення / О. В. Котляревський // Матеріали за 5-а Міжнародна научна практична конференція «Будешето проблемите на световната наука», 17–25 декември 2009. – Том 12. – Економики. – Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД. – С. 37–40 (0,21 друк. арк.).
12. Котляревський О. В. Методи формування цін на послуги комерційних банків / О. В. Котляревський // Materialy V Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Wykształcenie i nauka bez granic – 2009», 07–15 grudnia 2009 roku. – Volume 1. Ekonomiczne nauki. – Przemysl : Nauka i studia. – 2009. – С. 40–42 (0,20 друк. арк.).

13. Котляревський О. В. Аналіз чинників формування ціни кредитів в Україні / О. В. Котляревський // Економіка, фінанси та бізнес: проблеми та перспективи розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 17–18 грудня 2010 р.). – Одеса : ГО «Центр економічних досліджень та розвитку», 2010. – С. 71–74 (0,18 друк. арк.).
14. Котляревський О. В. Вибір оптимального методу трансфертного ціноутворення в комерційному банку України / О. В. Котляревський, В. В. Оніщенко // Збірник доповідей учасників Дев'ятої всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал Української науки – XXI сторіччя» (27–31 грудня 2010 р.). – Запоріжжя : Видавництво ПГА. 2010. – С. 103–106 (0,22 друк. арк.). *Особистий внесок: обґрунтування критеріїв вибору оптимального методу ЦБП на прикладі трансфертного ціноутворення (0,11 друк. арк.).*
15. Котляревський О. В. Ендогенні характеристики вартості банківських кредитів / О. В. Котляревський // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (26–27 травня 2011 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – Т. 2. – С. 61–62 (0,10 друк. арк.).
16. Котляревський О. В. Обґрунтування найбільш ефективного методу трансфертного ціноутворення для українських банків / О. В. Котляревський // Збірник тез доповідей Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Сучасні тенденції розвитку банківських систем в умовах подолання наслідків світової фінансової кризи» (Тернопіль, 31 травня 2011). – Вектор. – Тернопіль, 2011. – С. 92–95 (0,22 друк. арк.).
17. Котляревський О. В. Макроекономічні фактори впливу на ціну банківських кредитних ресурсів / О. В. Котляревський // Сучасні тенденції розвитку світової економіки : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених, м. Львів, 3–4 червня 2011 р. – Львів : Львівська економічна фундація, 2011. – С. 17–18 (0,13 друк. арк.).
18. Котляревський О. В. Проблеми системи ціноутворення на процентні продукти вітчизняних банків / О. В. Котляревський // Аналіз та прогнозування трансформаційних процесів в економіці сучасного світу: проблеми та перспективи. X Міжнародна науково-практична конференція, (м. Київ, у 2-х частинах: Аналітичний центр «Нова економіка», 2012. Ч. II. – С. 58–59 (0,14 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Котляревський О. В. Система методів ціноутворення на банківські послуги в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий на-

вчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», Суми, 2012.

У дисертаційній роботі удосконалено систему методів ЦБП в Україні залежно від основних цінових чинників та видів послуг; запропоновано комбінований метод ЦБП та обґрунтовано специфіку його використання для процентних БП і торговельних операцій; поглиблено засади визначення витрат при ЦБП із використанням функціонально-вартісного аналізу; розвинуто науково-практичну базу врахування фактора часу при застосуванні витратного методу ЦБП, а також ризику коливання цін при встановленні цінових орієнтирів на процентні БП, прогнозування цінової динаміки на міжбанківському кредитному ринку та ринку облігацій.

Ключові слова: ринок банківських послуг, ціноутворення на банківські послуги, метод ціноутворення, ринок – ціновий орієнтир, комбінований метод ціноутворення, функціонально-вартісний аналіз.

АННОТАЦІЯ

Котляревский О. В. Система методов ценообразования на банковские услуги в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2012.

В диссертации усовершенствована система методов ценообразования на банковские услуги (ЦБУ), которая позволяет адресно выбрать соответствующий метод в зависимости от вида банковской услуги (БУ) и основных факторов ценообразования на них в Украине.

С целью усовершенствования существующей системы ЦБУ были предложены концептуальные основы её реформирования в Украине посредством выделения трех подсистем ценообразования, ориентированных на БУ с разной формой выражения цены; дифференциации методов ценообразования для этих подсистем; существенного пересмотра состава наиболее релевантных факторов в пределах каждой из подсистем; учета полного спектра внутрибанковских расходов; исключения возможности перекладывания расходов с цены одних услуг на рыночную стоимость других.

Основой предложенной системы ценообразования стал комбинированный метод ЦБУ, который системно объединяет элементы рыночного и затратного подходов к ценообразованию при расчете предельной цены на БУ; предусматривает установление диапазона ценообразования в рамках «цена банков-конкурентов – предельная цена» с учетом надбавки для компенсации риска колебания цены на рынке – ценовом ориентире (РЦО).

Автором разработан алгоритм формирования калькуляции внутренних расходов банка, связанных с предоставлением его услуг, основанный на принципах функционально-стоимостного анализа и отличающийся от традиционно-

го механизма его реализации особенностями распределения внутренних расходов бизнес-направлений банка, заложенных в бюджетную смету на соответствующий период, по группам клиентов и видам БУ, а также перераспределением внутренних расходов центров инфраструктуры банка между его бизнес-направлениями с использованием перекрестного метода.

Для усовершенствования современных подходов к затратному ценообразованию на банковские услуги автором были предложены научно-методические основы учета фактора времени путем обоснования механизма расчета средней стоимости одной минуты работы специалистов, непосредственно задействованных в предоставлении таких услуг и коэффициента продуктивного использования рабочего времени в каждом бизнес-направлении банка.

Ценовой ориентир на процентные БУ предложено устанавливать как скользящую среднюю процентной ставки на соответствующем РЦО за последние 5 рабочих дней, скорректированную на надбавку за риск волатильности цен.

Для прогнозирования ценовой динамики на РЦО (межбанковском кредитном рынке и рынке облигаций) разработан алгоритм, который базируется не на методах анализа часовых рядов, а предусматривает формализацию зависимостей цены от факторов ее формирования, что делает его пригодным для использования в условиях нестабильности рыночной конъюнктуры.

SUMMARY

Kotliarevskiy O.V. System of pricing methods for banking services in Ukraine. – Manuscript.

The dissertation for reception of scientific degree of candidate of economic science on speciality 08.00.08 – Money, finance and credit. – State Higher Educational Institution «Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine», Sumy, 2012.

The dissertation develops a system of pricing methods for bank services in Ukraine according to main pricing drivers and kind of services. It introduces a combined method of bank services pricing and proves the features of its usage for banking deposit, loans and trading operations. The paper develops the foundations of costs determination at commission services pricing using ABC-method and investigates scientific and practical frameworks for consideration of the time factor in applying the cost-oriented method of pricing for banks services. It develops methodological tools that let to take into account the risk of price fluctuations at setting price targets on banking deposit and loans. The methodological framework of forecasting of price dynamics on interbank credit market and bond market is developed in the investigation.

Key words: banks services market, banks services pricing, pricing method, market – price reference point, combined method of pricing, ABC-method.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
Т. А. Васильєва

Підписано до друку 21.12.2012.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи
Національного банку України».
Адреса: вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 3160 від 10.04.2008